

Религија и култ

- ▶ Фрејзер даје одређење религије као **умилостивљење или придобијање сила виших од човека за које се верује да владају и управљају током природе и људског живота.**

Из ове дефиниције произлазе два основна елемента:

- ▶ Теоријски
- ▶ Практични

Вера...

Према Петровићу (2002) сваку религију одликују:

- Теоријско **уверење**
- **Веровање**
- Човеково **чињенично** успостављање односа с натприродним светом,

Док начела магије претпостављају да су процеси природе непромењиви **религија нуди моћност промене кроз утицај божанских сила**. Пример старозаветног склапања договора – савеза између Аврама и Бога...

Појам култа

- ▶ Два основна типа култова (Петровић, 2002):
- ▶ **Култ природе** који обухвата ствари, предмете или бића из природе.
- ▶ **Култ предака** који се изводи из обожавања душа или духова предака (кости, мошти (нетрулежна тела) умрлих, реликвије, гробови).

Три основне поделе које се могу успоставити у религијском схватању човека и света односе се на:

- ▶ **Однос живог са живим**
- ▶ **Однос живог са неживим**
- ▶ **Однос живог са невидљивим**

Однос магије, религије и науке

Опажајно мишљење насупрот *појмовном мишљењу...*

- ▶ Фрејзер сматра да се два основна принципа магије засноване на тајној симпатији (магија по сличности и магија по додиру) ослањају на грешкама у примени асоцијације идеја.

Религија полази од тога да су те силе свесне и личне, а наука и магија, да су `несвесне` и `безличне`,

`објективне`

- ▶ Магија представља сировију, ранију фазу људског ума који је претходио развоју религије и науке у свим деловима света и код свих народа, док се није преобликовао у виши тип логичког, неопажаног мишљења.
- ▶ Малиновски (1970) заступа теорију да ниједан народ, ма како био примитиван, не постоји без религије и магије, као и извесног *научног става* или *науке*. Отуда је потпуно немогуће да је човек био способан да лови или сеје без постојања извесног степена разума и уочавања законитости природе.
- ▶ Колективна стварност заједнице изражава се управо кроз религијске представе. Религија је систем обичаја али и систем идеја којима је циљ да изразе свет. Тако религија, као основа развоја сваког друштва претходи научној мисли, која је суштински само њен савршенији облик.

МИТОВИ

Мит је облик натуралистичког, симболичког и сликовитог приказивања света који се бави објашњењем настанка света и човека

- ▶ Митови представљају архетипски модел стварања, они се баве почетком, начином на који је нешто настало, праузроком ствари и бића.
- ▶ Елијаде потврђује да се без обзира на предмет дешавања увек говори о начину на који је нешто настало, о самом извору стварања. Мит је изузетна културна снага народа и саставни део свих култура.

Елијаде даје основну сџрукџуру миџова на начин на коџи ѓа ѓроживљавају древна груџџва (1970):

- Представљају **истџорију доѓађаја** које су произвела натприродна бића.
- То су **истинити** и **свети** догађаји
- Митови се увек односе на **сџварање**
- Кроз упознавање митова постаје се **извором** тих догађаја, њима се овладава и доживљава спознаја проистекла из **ѓроживљавања ѓуџем риџуала**
- Проживљавањем мита остварује се његово **ѓонављање** и **ѓоново оживљавање**.

Проживљавање митова

- ▶ Ритуално обнављање свеукупног процеса стварања, успостављање ритма са догађајима, са циклусима у којима се они обнављају рађају, трају и умиру.
- ▶ Митови су претеча данашње науке управо стога што испитују узрок стварања нечега (света, човека) и кроз разне приче долазе до закључка, ***до последице коју је изазвало деловање.***

Функције митова

Основна функција митова је формирање модела свих значајнијих људских делатности.

Петровић указује на језик као прикривени, скраћени израз „мита“:

- ▶ **Митос**
- ▶ **Логос**
- ▶ **Епос**

Три основне функције: религијска, сазнајна и естетска.

Петровић уводи следећу типологију функције мита (2002):

- ▶ Регулативна (контролна)
- ▶ Делотворна (покретачка)
- ▶ Трансцендентна и утопијска (време и простор)
- ▶ Синкретичка (повезивање умног и чулног)
- ▶ Естетска и симболичка (мит и уметност)
- ▶ Катарктичка
- ▶ Инкорпоративна (елемент сваке структуре)
- ▶ Култна
- ▶ Сазнајна
- ▶ Социјално-политичка

Митологизација у књижевности 20. века *Чаробни брег*

- ▶ Појам нове митологије јавља се са идејом да се **природа која окружује човека симболично изражава**, а њени одсјаји који прожимају читав свет љубављу и хармонијом нису само производ човековог чулног доживљаја већ пре настају као **дејство духа унутар човека**.
- ▶ **Митологизација 20. века не одриче критичност према човеку и друштву већ пре нуди допунска средства којима наглашава друштвене процесе - (равнотежа).**
- ▶ Мелетински овај нови облик назива **неомитологизмом** који је уско повезан са универзалном психологијом несвесног. Изразито индивидуална психологија показује се као општељудска и омогућава тумачење по симболичко-митолошком обрасцу.

Чаробни брег Томаса Мана

- ▶ Ово дело настало између два светска рата (издато 1924 године) описује догађаје који се одвијају у уском кругу лечилишта за туберкулозу. Сам назив *Чаробни брег* указује на митолошку основу...
- ▶ Главни јунак романа **Ханс Касторп** у необичном свету санаторијума проживљава посебно емотивно и интелектуално искуство на путу проналажења сопствене личности. Модел Хансове личности указује на **проналажење духовног и душевног мира у облику изолације**, усамљености живота далеко од модерног, бучног живота градских улица.
- ▶ Санаторијумом који се налази на брегу, Ман потпуно јасно **одваја горњи од доњег света**, од људи који живе „тамо доле“. Горњи свет у коме бораве болесни људи, свакодневно суочени са смрћу, изоловани од свакодневног живота, у дубокој декаденцији и душевној кризи, Мелетински пореди са алузијом на **метафору кризног стања буржоаске духовне културе уочи првог светског рата**.

• Ханс сусреће разне *моридунге, иџичице-иљућаше...*

• Близина смрти у санаторијуму ствара нарочиту *їраничну сиџуацију* која даје простора за размишљање о вечитим темама и доживљаје дубоко везане за подсвест. „Ханс Касторп је дакле лежао у кревету од суботе до подне, пошто је тако наредио саветник Беренс, највећи ауторитет у свету који нас окружава. Лежао је тако, у спаваћици са монограмом на џепу, са рукама склопљеним под главом, у свом чистом, белом кревету, у коме је умрла Американка, а вероватно и многи други, и гледао таваницу својим простодушним плавим очима, мутним од кијавице, размишљајући о свом необичном удесу“ (Ман, 1956: 216).

Социјализован, главни јунак је спреман за повратак у друштво, у сурову реалност у којој га дочекују рат и *производи погивљале науке*, како Ман назива оружје, (Ман, 1956: 880).

- Његова даља судбина је неизвесна а Ман му се обраћа са речима: „Збогом, Хансе Касторпе, безазлено сироче живота! Твоја историја је завршена. Испричали смо је до краја. Није била ни кратка ни дуга, била је то једна херметична историја (...) Твоји су изгледи рђави; врзино коло у које си се ухватио продужиће се још многу грешну годиницу, и ми се не бисмо смели опкладити да ћеш се извући“ (Ман, 1956: 880).

Питања за разматрање:

- ▶ Која су два основна схватања о настанку света?
- ▶ Наведите скуп синдрома који разликује човека од свих других животињских врста а које сви људи деле у одређеној мери.
- ▶ Опишите разлику између симбола и знака.
- ▶ Које су основне поделе магије?
- ▶ Дефинишите разлику између науке и магије?
- ▶ Која је основна функција мита?
- ▶ Објасните улогу хероја божанског порекла у људском друштву?
- ▶ Објасните симболичку функцију мита?
- ▶ Каква је улога поетског изражавања у приповедању митова?
- ▶ Опишите митолошке елементе и њихове различитости у делу *Чаробни брег*.

Вежба

- ▶ Покушајте да забележите све знакове које у току једног дана видите (на улици, у самопослузи, на факултету, међу пријатељима).
- ▶ Размислите о томе да ли неки од тих знакова може да се поистовети са симболом. Размислите о томе која је њихова суштинска разлика.